

FAKTA OM

KEMISK RISIKOVURDERING OG INSTRUKTION

Der er kemi overalt. Påvirkninger kan stamme fra produkter med en planlagt kemisk virkning – det kan være maling, fugeskum og gulvbelægning. Påvirkninger kan også stamme fra arbejdsprocesser, hvor der udvikles støv, damp, røg, affald m.m. fra fx isoleringsmaterialer, træ-, beton-, svejse- og loddearbejde. Ved nedrivnings- og renoveringsopgaver i eksisterende bygninger kan påvirkning ske, når der er rester af asbest, PCB, bly og forurenede jord.

Det er i nogle tilfælde muligt at se, lugte eller smage de kemiske påvirkninger. Man kan bl.a. se støv i luften og se, lugte eller smage nogen former for røg, damp og gas. Andre kemiske påvirkninger er vanskelige eller umulige at registrere. Arbejdes der med kemiske produkter, skal man læse etiketten og sikkerhedsdatabladet for at få oplysninger om, hvordan de er farlige, og hvordan man skal beskytte sig mod udsættelse.

For at beskytte sig mod støv, damp, røg, affald m.m., som udvikles fra en arbejdsproces, kan det være nødvendigt at foretage målinger med mindre, erfaringen viser, hvad der skal passes på. Viden om asbest, PCB, bly og andre sundhedsskadelige stoffer i ældre bygninger fås gennem forundersøgelser af de bygninger, der renoveres, ombygges eller rives ned.

Arbejdsgiverens ansvar

Det er arbejdsgiverens ansvar, at arbejdet med kemiske stoffer og materialer foregår sikkert og forsvarligt, så der ikke sker unødigt påvirkning. Før arbejdet går i gang, skal man:

- Lave en kemisk risikovurdering
- Forebygge efter STOP-princippet
- Instruere og oplære samt efterfølgende føre tilsyn

Det gælder både, når der arbejdes med kemiske produkter, som er faremærkede, og når der arbejdes med eller udvikles kemiske stoffer, affald, støv, damp og røg, som ikke er faremærkede, men som kan være farlige, hvis man udsættes for dem.

Kemisk risikovurdering

Når de ansatte kan udsættes for skadelige kemiske stoffer på arbejdspladsen, skal virksomheden:

1. Lave en liste over de faremærkede kemiske produkter, som de ansatte kan udsættes for. I listen skal der henvises til relevante sikkerhedsdatablade.
2. Sørge for at virksomheden har sikkerhedsdatablade for alle kemiske produkter, og at de er tilgængelige for de ansatte, hvor de arbejder – gerne digitalt. Vær opmærksom på, at man selv skal indhente sikkerhedsdatablade for produkter, som på etiketten er mærket med: "Sikkerhedsdatablad kan på anmodning rekvireres".
3. Lave en kemisk risikovurdering, som en del af virksomhedens APV. Resultatet af risikovurderingen skal være skriftlig - fx i form af arbejdsinstruktioner, piktogrammer, tegninger eller film, som kan bruges i instruktion og oplæring af de ansatte. Arbejdsgiveren skal inddrage de ansatte i arbejdet med den. Risikovurderingen skal omfatte både de kemiske produkter, som er faremærkede, og de kemiske stoffer, affald, støv, damp, røg m.m. fra arbejdsprocessen, som ikke er faremærkede, men som kan udgøre en risiko, hvis man bliver udsat for dem.

Stofferne og materialerne kan med fordel grupperes efter de arbejdsprocesser, hvor de forekommer, frigøres fra eller dannes i. Hvis der er fare for at blive udsat for påvirkninger fra flere forskellige stoffer eller materialer, skal der foretages en samlet vurdering af risikoen.

Hvis der i arbejdsmiljøarbejdet i forvejen bruges et system til at lave arbejdspladsbrugsanvisninger, kan disse fortsat udgøre risikovurderingen og benyttes som udgangspunkt for instruktionen.

Følgende elementer skal indgå i den samlede vurdering:

- Stoffernes og materialernes farlige egenskaber:
Se på etiketten eller i sikkerhedsdatabladets punkt 2, 3, 10 og 11, hvordan stoffet eller materialet er farligt. Husk også at se på farligheden af fx affald, svejserøg eller støv fra boring, slibning, nedrivning m.m.
- Eksponeringsgrad, -type og – varighed:
Se i sikkerhedsdatabladets punkt 7, 8 og 9, hvordan ansatte kan blive udsat for stoffet eller materialet. Det kan være ved indånding, indtagelse eller kontakt med huden, hænderne eller øjnene. Det kan være både før, under og efter arbejdet og ved reparation og vedligehold i virksomheden. Husk derfor at se på alle led i arbejdet. Ved tvivl spørg leverandøren. Man kan også finde vejledninger på BFA-BA.dk eller på Arbejdstilsynets hjemmeside.
- Omstændighederne ved arbejdet med de farlige stoffer og materialer, herunder mængden.
- Virkningen af forebyggende foranstaltninger, der er truffet eller skal træffes.
- Erfaringer fra arbejdsmedicinske undersøgelser, hvis sådanne foreligger.
- Arbejdstilsynets grænseværdier.
- Leverandøroplysninger om sikkerhed og sundhed.

Hvis den kemiske risikovurdering viser, at der er problemer som ikke kan løses her og nu, skal der indføres midlertidige foranstaltninger til beskyttelse af de ansatte, indtil der kan etableres en permanent løsning. Problemet indføres i den almindelige APV's handlingsplan med løsning og tidsfrist.

Revider risikovurderingen, hvis der sker væsentlige ændringer i arbejdet, måden virksomheden arbejder med stofferne og materialer på eller klassificeringen af et stof, som har haft betydning for risikovurderingen. Risikovurderingen skal revideres mindst hver 3. år.

Forebyggelse efter STOP-princippet

Hvis der er farlig kemi, som de ansatte kan blive udsat for, skal der forebygges efter STOP-princippet:

- **Substitution:** Fjern stoffet og materialet fra arbejdspladsen, erstat det med et mindre farligt stof eller materiale eller brug en mindre farlig arbejdsmetode.
- **Tekniske foranstaltninger:** Isolér stoffet og materialet ved fx at indkapsle arbejdsprocessen eller etabler procesventilation, fx i form af punktudsugning.
- **Organisatoriske foranstaltninger:** Begræns antallet af ansatte, der udsættes og/eller tiden de udsættes fx ved at adskille arbejdspladser eller ved jobrotation. Lav procedurer for personlig hygiejne og rengøring, så kemien ikke bliver spredt.
- **Personlige værnemidler** fx åndedrætsværn, handsker, overtræksdragter eller øjenværn, når der er taget alle andre forholdsregler, og der stadigvæk er risiko for påvirkning.

Substitution

Man skal som entreprenør og arbejdsgiver erstatte farlige stoffer og materialer med ufarlige, mindre farlige eller mindre skadelige og generende stoffer og materialer, samt vurdere om det er muligt at benytte en arbejdsproces, som er ufarlig eller mindre farlig (substitutionsprincippet). Substitution skal foretages selvom påvirkningerne er ubetydelige. Kun hvis påvirkningen er ubetydelig, kan der ved afvejningen af de tekniske konsekvenser over for de sikkerheds- og sundhedsmæssige inddrages økonomiske konsekvenser.

Virksomhedens arbejdsmiljøorganisation skal inddrages i vurderingen af, om der kan substitueres.

Hvis det ikke er muligt at erstatte et farligt stof eller materiale af tekniske eller økonomiske årsager, kan Arbejdstilsynet forlange dokumentation herfor.

Kravet om substitution gælder også for den projekterende. Det betyder, at den projekterende/bygherren i sine projektangivelser ikke må anviser brug af et stof eller materiale som overstiger almindelig branchep praksis og som kan være farligt for eller i øvrigt forringe sikkerhed eller sundhed - hvis det kan erstattes med noget mindre farligt.

Oplæring og instruktion ved arbejde med kemi

Oplæring og instruktion af de ansatte i arbejdet med og udsættelse for farlig kemi skal mindst omfatte følgende, og skal tage højde for:

- Farlige stoffer og materialer, der findes på virksomheden, og risikoen ved at arbejde med dem. Her kan virksomhedens liste over de skadelige stoffer samt den kemiske risikovurdering bruges.
- Hvordan arbejdet skal udføres, så stofferne og materialerne håndteres, bruges og opbevares korrekt.
- Brug af sikkerhedsforanstaltninger under arbejdet:
 - Hvilke sikkerhedsforanstaltninger skal anvendes.
 - Hvordan personlige værnemidler som fx åndedrætsværn og handsker bruges, aftages efter brug, opbevares og rengøres korrekt. Det gælder også for virksomhedens arbejdsprocesser, hvor der kan være risiko for udsættelse af farlige stoffer og materialer, som fx støv.
- Foranstaltninger ved uheld, brand, spild m.m.
- Bortskaffelse af stoffer og materialer og værnemidler efter endt brug samt håndtering af affald.

Instruktionen er mundtlig, men skal understøttes af skriftligt materiale, når de ansatte kan blive udsat for særligt farlige stoffer og materialer, særligt komplicerede arbejdsprocesser og forhold eller, hvis den kemiske risikovurdering tilsiger det. Skriftligt materiale i denne sammenhæng kan fx være arbejdsinstruktioner, piktogrammer, tegninger eller film.

Instruktionen skal tilpasses arbejdssituationen og være forståelig for de ansatte.

Gentag instruktionen jævnligt og instruer på ny, når der sker ændringer i en arbejdsproces.

Før tilsyn med at oplæring og instruktion er tilstrækkelig og bliver fulgt. Hvis arbejdet ikke udføres sikkert, så gentag risikovurderingen og tilpas instruktionen, så arbejdet kan udføres sikkert.

Arbejdstilsynet har haft BFA-vejledningen til gennemsyn og finder, at det indhold, herunder tekst og billeder, der knytter sig til arbejdsmiljøforhold, opfylder de krav, der følger af arbejdsmiljølovgivningen. Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen, som den foreligger, og gør opmærksom på, at der kan være arbejdsmiljøproblestillinger og -krav, der ikke er behandlet i vejledningen. Arbejdstilsynet har gennemgået vejledningen i overensstemmelse med regler og praksis pr. juni 2020.